

10. The Guardian. Obama's State of the Union sidesteps mounting foreign policy setbacks. Spencer Ackerman [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.theguardian.com/us-news/2015/jan/21/state-of-the-union-foreign-policy>.

11. Top Risks 2015. Ian Bremmer, Cliff Kupchan. January 5, 2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.eurasiagroup.net/pages/top-risks-2015>.

12. Життя з ворогом: що робити у сфері безпеки. Олександр Белов, Олександр Литвиненко, Володимир Горбулін 28 березня 2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/internal/zhittya-z-vorogom-scho-robiti-u-sferi-bezpeki-_html.

13. Українська криза світової безпеки Сергій Львовочкін 16 травня 2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://gazeta.dt.ua/internal/ukrayinska-kryza-svitovoyi-bezpeki-_html.

14. Президент Польщі підписав Стратегію нацоборони з урахуванням імперських амбіцій Кремля. 05.11.2014 року [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://portala4.pl.ua/suspilstvo/politics/4545-prezydent-polshchi-pidpysav-stratehiu-natsoborony-z-urakhuvanniam-imperskykh-ambitsii-kremlya>.

15. Нова стратегія національної безпеки Республіки Польща. Володимир Паливода 30.10.2014 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://portala4.pl.ua/suspilstvo/politics/4283-nova-stratehiia-natsionalnoi-bezpeky-respubliki-polshcha>.

УДК 341.232.2:343.57

ОКРЕМІ ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА СПОСОБІВ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ НОРМ У СФЕРІ БОРЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Столярський О.В.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права
Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті досліджуються особливості доктринальних підходів щодо визначення поняття та способів імплементації міжнародних норм у сфері боротьби зі злочинністю. Розмежовуються подібні поняття. Аналізуються основні підходи вчених у зазначеній сфері.

Ключові слова: доктрина, поняття, способи, імплементація, міжнародні норми, боротьба, злочинність.

Столярский О.В. / ОТДЕЛЬНЫЕ ДОКТРИНАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ ОТНОСИТЕЛЬНО ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ И СПОСОБОВ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ НОРМ В СФЕРЕ БОРЬБЫ С ПРЕСТУПНОСТЬЮ / Львовский национальный университет им. И. Франко, Украина.

В статье исследуются особенности доктринальных подходов относительно определения понятия и способов имплементации международных норм в сфере борьбы с преступностью. Разграничиваются подобные понятия. Анализируются основные подходы ученых в указанной сфере.

Ключевые слова: доктрина, понятие, способы, имплементация, международные нормы, борьба, преступность.

Stolyarskiy O.V. / SEPARATE DOCTRINAL APPROACHES ON THE DEFINITION OF CONCEPTS AND WAYS OF IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL NORMS IN THE SPHERE OF COMBATING CRIME / Lviv national University I. Franko, Ukraine

In the article the features of doctrinal approaches on the concept of implementation of international norms in the sphere of combating crime. Distinguishing between similar concepts together. Analyzes the main approaches of scientists in this area.

Most believe the exact definition of national legal implementation as a process characterized by the fulfilment of the norms of international criminal law in the territory of the state in the scope of national law and in accordance with a procedure provided legal activities of state bodies aimed at the actual implementation of the adopted government's international obligations.

Having said that, the proposed national legal implementation «international criminal law» be defined as the process of implementation in the framework of the criminal legal system the provisions of the «international criminal law», which is nutria bodies of General and special competence in accordance with their law, through the adoption of a new, changes or additions to the current legislation, as well as creating the necessary control mechanisms to implement the norms and prescriptions that are reflected in the legislation, for the purposes of implement the government's international legal obligations.

To the way of national legal implementation often include reception, transformation, adaptation, incorporation, links, implementation in a narrow value, treating it as a kind of incorporation. This «polyphony» in determining methods and techniques of the national legal implementation of the rules of international law, inspired diametrically opposite approaches in understanding the interaction between international and national systems: the theory of transformation and the theory of implementation is maintained in contemporary studies because of the inconsistency or incompleteness conducted by the authors of the analysis.

Having said that, we assume that the way national legal implementation which provides for the modification, Supplement applicable, the adoption of new legislation to implement the provisions «of the international criminal legislation taking into account the peculiarities of the criminal legal system, principles of sectoral legislation (single codified act or shared and complementary legislation governing specific sub-sectors of the criminal law) and the specifics of the legislative techniques (inclusion or not inclusion in the law of links to international treaties, etc.), can be denoted by the term «conversion» or «conversion of national legislation».

Key words: doctrine, concept, methods, implementation of international standards, fighting, crime.

Термін «імплементація» (від лат. «impliko» – напо-внюю, виконую, або англ. «implementation» – здійснення, виконання) в доктрині міжнародного права та в теорії зазвичай означає процес здійснення, а точніше, реаліза-ції положень міжнародних угод як на міжнародному рів-ні, так і в рамках національної юрисдикції [1, с.188]. У зв'язку з цим буде більш коректним запропоноване Р. А. Мюллерсоном позначення імплементації як комплекс-ного процесу здійснення міжнародних норм у рамках на-ціональної правової системи терміном «національно-пра-вова імплементація» [2, с. 74].

Пропоноване Е. М. Аметистовим позначення цього процесу терміном «внутрішньоправова імплементація» [3, с. 3] менш точно відображає його сутність. Необхідно зверну-ти увагу на те, що поняття імплементації (в англ. варіан-ті – implementation) без додаткових пояснень і тлумачень самого терміна широко використовується в текстах між-народних актів [4].

Важливим при визначенні національно-правової імплементації є розгляд її як процесу, мета якого – реалізу-вати міжнародно-правові приписи в рамках національ-ної юрисдикції з урахуванням особливостей конкретної

кримінально-правової системи. Такий підхід дає можливість уникнути широкого трактування національно-правової імплементації як процесу виконання міжнародних зобов'язань або ж як процесу, спрямованого на створення умов для забезпечення реалізації норм міжнародного права на території держав [5, с. 159-160].

Погодимось з думкою В. А. Вдовіна про те, що можлива ситуація, коли норма міжнародної угоди містить припис про прийняття національного законодавства, і сам факт прийняття необхідних законів національним законодавцем означає реалізацію державою міжнародно-правових зобов'язань. У цьому випадку момент завершення процесу імплементації і момент виконання міжнародно-правових зобов'язань не збігаються, і про забезпечення знову прийнятим законом реалізації міжнародно-правової норми говорити не доводиться. Така ситуація є, скоріше, винятком із загального правила, оскільки процес виконання державою міжнародно-правових зобов'язань не завершується прийняттям національного законодавства. В. А. Вдовін обґрунтовано підкреслює відмінність між реалізацією права і забезпеченням такої реалізації, але реалізація ним розуміється занадто вузько. Створення умов для забезпечення реалізації міжнародних норм у національно-праві не зводиться до процедур національно-правової імплементації і не обмежується заходами організаційного характеру, що передають реалізації, а включає створення контрольних механізмів виконання норм і приписів, відображених у національному законодавстві. Якщо немає єдиного органу, що контролює виконання державами міжнародних зобов'язань, держави, керуючись принципом *sunt servanda*, самостійно створюють необхідні національні контрольні механізми [6, с. 73-74].

В. А. Вдовін пропонує трактувати імплементацію вузько, як прийняття норм внутрідержавного права на виконання міжнародно-правових норм, а також з метою створення умов для безпосередньої реалізації міжнародно-правових норм на території держави. Однак, по-перше, при такому підході до визначення імплементації ігнорується комплексність процесу, який не зводять лише до правотворчої діяльності, а включають сюди й організаційно-правову; а по-друге, виявляється непослідовність позиції В. А. Вдовіна, котрий фактично викладає думку, подібну раніше критикованим, виділяючи мету створення умов для реалізації як сутнісну характеристику імплементації. Дуже спірним є розмежування, проведене В. А. Вдовіном при характеристиці процесу імплементації щодо самовиконання і несамовиконання міжнародно-правових норм. Без посилань на конкретні міжнародно-правові акти В. А. Вдовін стверджує, що самовиконувані норми реалізуються безпосередньо з моменту початку дії міжнародної угоди, й одночасно з цим підкреслює, що для реалізації такі норми мають володіти якостями регулятивної сумісності з нормами національного права, а в національному праві мають бути створені умови, що забезпечують їх реалізацію, після чого робить висновок про те, що про самовиконувані норми потрібно говорити не як про реалізацію, а лише як про забезпечення реалізації [6, с. 79-80].

Найбільш точним потрібно вважати визначення національно-правової імплементації як процесу, що припускає реалізацію норм міжнародного кримінального права на території держави у сфері дії внутрідержавного права за його допомогою і відповідно до визначеної процедури, забезпеченої організаційно-правовою діяльністю органів держави, спрямованою на фактичне виконання прийнятих державою міжнародних зобов'язань [7, с. 7].

Обґрунтованою є думка А. Л. Лучініна про те, що термін «імплементація» не є синонімом терміна «виконання», оскільки імплементація – це процес, тоді як виконання – можливий результат цього процесу [8, с. 25-26].

Справедливим є й зауваження Р. А. Мюллерсона про те, що національно-правова імплементація відбувається

навіть тоді, коли держава, перед тим як стати учасником міжнародного договору, напередодні такої участі, щоб уникнути конфліктів договору з нормами національного права, вносить певні зміни у своє право [2, с. 75].

Для підтвердження обґрунтованості висловленого зауваження можна послатися на практику національно-правової імплементації міжнародних конвенцій універсальної дії, що склалася в Китаї. Органи законодавчої та виконавчої влади Китаю ще до прийняття і ратифікації універсальних міжнародних угод (серед них Женевські конвенції 1949 р., Додаткові протоколи до неї, Конвенція про попередження злочинів геноциду і покарання за них 1948 р., Міжнародна конвенція про припинення злочинів апартеїду і покарання за них 1973 року, Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих людську гідність видів поводження і покарання 1984 р.), підготували необхідне законодавство шляхом внесення до нього змін і доповнень, реалізували міжнародні угоди через застосування законодавчих, юридичних і адміністративних заходів. Китайські юристи-міжнародники наголошують, що Китай не форсує ратифікацію міжнародних угод, якщо для цього бракує необхідної правової та організаційної основи, тоді як деякі держави ратифікують міжнародні угоди, однак у них не завжди простежується необхідна законодавча та економічна база для виконання. Такий підхід до національно-правової імплементації, безумовно, треба оцінити як один із проявів особливостей китайської моделі імплементації, інспірованої постулатами китайської філософії, – розпорядчий зважений підхід у питанні зміни чинного права [9, с. 112-113].

Зважаючи на сказане, пропонуємо національно-правову імплементацію «міжнародного кримінального законодавства» визначити як процес реалізації в рамках кримінально-правової системи положень «міжнародного кримінального законодавства», який здійснюється внутрідержавними органами загальної та спеціальної компетенції в порядку, встановленому їхнім же законодавством, шляхом прийняття нового, зміни або доповнення чинного законодавства, а також створення необхідних контрольних механізмів виконання норм і приписів, які знайшли відображення в законодавстві, для дотримання прийнятих державою міжнародно-правових зобов'язань.

Щодо способів національно-правової імплементації, то найчастіше до них відносять рецепцію, трансформацію, адаптацію, інкорпорацію, посилення, імплементацію у вузькому значенні, трактуючи її як різновид інкорпорації. Така «поліфонія» в питаннях визначення способів і прийомів національно-правової імплементації норм міжнародного права інспірована діаметрально протилежними підходами у розумінні взаємодії міжнародної і національної систем: теорія трансформації та теорія імплементації зберігаються в сучасних дослідженнях з причини непослідовності або неповноти проведеного авторами аналізу [10, с. 39].

Як зазначає В. О. Вдовін, «застосовуючи дедуктивно-раціоналістичний метод при вивченні того чи іншого явища, необхідно послідовно переходити від загального до окремого ... порушення цієї необхідної послідовності призводить до формулювання неправильних і суперечливих висновків» [6, с. 106].

Для позначення різних способів національно-правової імплементації в спеціальних дослідженнях використовують різні терміни: «трансформація» (Д. Б. Левін [11, с. 247], А. С. Гавердовський [12, с. 82]); «спеціальна трансформація» (С. Т. Усенко [13, с. 16]); «адаптація» (А. П. Спірідонов [14, с. 126]), імплементація (А. Г. Кибальник [1, с. 188]) або ж загальний термін не використовують взагалі (В. А. Вдовін [6, с. 108]). Фахівці підтримують різні теорії: теорію трансформації, теорію імплементації, внаслідок чого єдиний підхід до «умовного позначення» конкретного способу національно-правової імплементації не вироблено.

Однак спроби систематизувати або впорядкувати використовану термінологію на базі накопиченого теоретичного матеріалу дають досить суперечливі результати. Так, наприклад, А. П. Спірідонов у своїй праці вводить нове трактування такого способу, як адаптація, розуміючи його не як пристосування чинних внутрідержавних норм до нових міжнародних зобов'язань без зміни законодавства, як пропонує В. А. Вдовін, або ж як сприйняття положень міжнародного права чинним законодавством, не потребуючим зміни кримінального закону, а зовсім інакше.

Фактично адаптацію А. П. Спірідонов розглядає як прийом, коли «конструювання нових норм або редагування вже наявних відбувається в повній відповідності до особливостей правової системи держави» [14, с. 127], що «забезпечує дотримання цілей тієї чи іншої міжнародної норми, а також її змісту при збереженні можливостей національної нормотворчої лексики, прийомів законодавчої техніки, інших традицій національного нормотворення». Такий підхід є необґрунтованим, адже, по-перше, автор не підтверджує власну позицію про те, що адаптація – основний прийом імплементації. По-друге, зауважимо, що адаптація в її первісному розумінні, тобто як спосіб національно-правової імплементації, що не передбачає зміни внутрідержавного законодавства при реалізації положень міжнародних актів, не настільки широко використовується. Тому позиція А. П. Спірідонова дещо помилкова, а нове трактування «адаптації» практично не обґрунтоване. Вважаємо справедливими критичні зауваження А. М. Аверкова [15, с. 74], В. Я. Суворової [16, с. 19], Ю. В. Трунцевського [17, с. 211] про те, що термін «транс-

формація» спотворює розуміння суті розглянутого способу національно-правової імплементації: норми однієї системи не можуть перетворитися на норми іншої.

Таким чином, зважаючи на сказане, вважаємо, що спосіб національно-правової імплементації, який передбачає зміну, доповнення чинного законодавства, прийняття нового законодавства задля реалізації положень «міжнародного кримінального законодавства» з урахуванням особливостей кримінально-правової системи, принципів побудови галузевого законодавства (єдиний кодифікований акт або загальне і додаткове законодавство, яке регламентує окремі підгалузі кримінального права) та спеціфіки законодавчої техніки (включення чи не включення в закон посилань на міжнародні договори та ін.), можна позначити терміном «перетворення» або «перетворення національного законодавства».

Отже, проаналізувавши поняття та різні способи національно-правової імплементації на підставі практики використання їх законодавцем, необхідно чітко визначити, що єдиного поняття немає, а кожний зі способів є особливим і має своє цільове призначення. У результаті цього можна стверджувати, що часто має місце підміна вирішення практичних завдань абстрактними теоретичними міркуваннями; як наслідок, у працях подають перелік способів імплементації або опис окремих способів, довільно поділяючи їх на різновиди. При цьому вчені підтримують різні теорії: теорію трансформації, теорію імплементації, внаслідок чого єдиного підходу до «умовного позначення» конкретного способу національно-правової імплементації не вироблено.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кибальник А.Г. Современное международное уголовное право: понятие, задачи и принципы / А.Г. Кибальник // СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. – 252с.
2. Мюллерсон Р.А. Соотношение международного и национального права / Р.А. Мюллерсон М.: Международные отношения, 1982. – 136 с.
3. Аметистов Э.М. Факторы имплементации норм международного права: автореф. дис.... докт. юрид. наук. – М., 1984. – 52 с.
4. Калугин В. Имплементация международного гуманитарного права: понятие, основные механизмы и их содержание // Юстиция Беларуси. – 2002. – № 2 // URL: <http://www.justbel.info/2002-2/art28/htm>
5. Гаврилов В.В. Понятие и взаимодействие международной и национальной правовых систем. Владивосток : Изд-во Дальневосточного ун-та, 2005. – 216с.
6. Вдовин В.А. Имплементация международно-правовых норм в уголовном праве Российской Федерации (вопросы Общей части). Ульяновск: УлГУ, 2006. – 216с.
7. Батырь В.А. Имплементация норм международного гуманитарного права в законодательстве Российской Федерации. М. : ГЕНДАЛЬФ, 2000. – 72с.
8. Лучинин А.Л. Особенности механизма имплементации европейского права: дис.... канд. юрид. наук. Казань, 2006. – 177 с.
9. Юй Лимэй. Пакты о правах человека и их имплементация в КНР: дис.... канд. юрид. наук. М., 2004. – 203 с.
10. Гаврилов В.В. Понятие и взаимодействие международной и национальной правовых систем. Владивосток: Изд-во Дальневосточного ун-та, 2005. – 216 с.
11. Левин Д.Б. Актуальные проблемы теории международного права. М., 1974. – 264с.
12. Гавердовский А.С. Имплементация норм международного права. Киев : Вища школа. – 1980. – 320 с.
13. Усенко Е.Т. Соотношение и взаимодействие международного и национального права и российская конституция // Московский журнал международного права. 1995. – № 2. – С. 16.
14. Спиридонов А.П. Адаптация – прием имплементации норм международного уголовного права в российское уголовное право // Эволюция государственных и правовых институтов в современной России. Ученые записки. Выпуск III РГЭУ. Ростов-на-Дону, 2005. С. 123–126.
15. Аверков В.М. Теоретические проблемы унификации // Московский журнал международного права. – 2000. – № 3. С. 69–82.
16. Суворова В.Я. Реализация норм международного права. Екатеринбург, 1992. – С. 19.
17. Трунцевский Ю.В. Об оценке роли международного уголовного права в национальном законодательстве в условиях глобализации // Научные основы уголовного права и процессы глобализации: материалы V Российского конгресса уголовного права (27-28 мая 2010 г.). М. : Проспект, 2010. – С. 208–212.